

Załącznik nr 3
do Wojewódzkiego Programu
Przeciwdziałania Przemocy Domowej
na lata 2021-2025

RAMOWY PROGRAM PSYCHOLOGICZNO-TERAPEUTYCZNY
DLA OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC DOMOWĄ
W WOJEWÓDZTWIE ZACHODNIOPOMORSKIM NA LATA 2024 -2025

SPIS TREŚCI

ZAŁOŻENIA OGÓLNE.....	2
PODSTAWY PRAWNE PROGRAMU	2
CELE PROGRAMU	3
REALIZATORZY PROGRAMU	3
KWALIFIKACJE KADRY PROWADZĄCEJ DZIAŁANIA W RAMACH PROGRAMU.....	4
MIEJSCE REALIZACJI PROGRAMU	4
KWALIFIKACJA UCZESTNIKÓW DO PROGRAMU	4
REALIZACJA PROGRAMU	6
DOKUMENTACJA Z REALIZACJI PROGRAMU	7
ZASADY FINANSOWANIA PROGRAMU	8
MONITOROWANIE I EWALUACJA PROGRAMU	8

Założenia ogólne

Zgodnie z Ustawą z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz. U. z 2024 r. poz. 424 ze zm.) samorząd województwa ma obowiązek opracowania ramowego programu psychologiczno-terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową. Ministra Rodziny i Polityki Społecznej rozporządzeniem¹ z dnia 22 czerwca 2023 r. określiła standardy prowadzenia programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową, a także wymagane kwalifikacje jakie powinny posiadać osoby prowadzące te programy. Ramowy program psychologiczno-terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową w województwie zachodniopomorskim jest załącznikiem do Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2021-2025 i stanowi jego integralną część. Jest on także elementem wojewódzkiego systemu przeciwdziałania przemocy domowej. Celem programu jest powstrzymanie osoby stosującej przemoc domową przed dalszym stosowaniem przemocy oraz rozwijanie umiejętności w zakresie samokontroli i rozwiązywania problemów bez stosowania przemocy².

Podstawy prawne programu

Program opracowany i realizowany jest w oparciu o:

1. Ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz.U. z 2024 r. poz. 424 ze zm.);
2. Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 22 czerwca 2023 r. w sprawie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wymagań kwalifikacyjnych wobec osób prowadzących te programy (Dz.U. z 2023 r. poz. 1166);
3. Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r. w sprawie wzoru zaświadczenia o zgłoszeniu się do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową lub w programach psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wzoru zaświadczenia o ukończeniu tych programów, a także wzorów pouczeń w związku z uczestnictwem osób stosujących przemoc domową w tych programach (Dz.U. z 2023 r. poz. 1164);
4. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz.U. z 2023 r. poz. 1870);
5. Uchwałę nr 205 Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2023 r. w sprawie ustanowienia Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024–2030 (Monitor Polski poz. 1232);
6. Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2021-2025.

¹ Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 22 czerwca 2023 r. w sprawie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wymagań kwalifikacyjnych wobec osób prowadzących te programy (Dz.U. z 2023 poz. 1166).

² Art. 4 ust. 4 Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz. U. z 2024 r. poz. 424 ze zm.).

Cele programu

Cel główny: utrwalenie przez sprawców przemocy zmian postaw i zachowań nabytych w trakcie oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych, a w konsekwencji wyeliminowanie zjawiska przemocy domowej. Celem jest nie tylko przerwanie cyklu przemocy, ale również rehabilitacja sprawców, aby zapobiec powtarzaniu się takich zachowań w przyszłości.

Cele szczegółowe:

1. Wzbudzenie motywacji wewnętrznej do zmiany zachowania przez analizę przyczyn postępowania i wgląd w mechanizmy własnych zachowań;
2. Zdobycie lub poszerzenie wiedzy i umiejętności powstrzymywania się od zachowań przemocowych;
3. Nabycie umiejętności służących rozwiązywaniu problemów i konfliktów bez użycia przemocy;
4. Nabycie i kształtowanie umiejętności prospołecznych, w tym asertywności, empatii, rozpoznawania, nazywania i wyrażania emocji, radzenia sobie w sytuacjach trudnych i konfliktowych, w tym radzenia sobie ze stresem, lękiem i złością;
5. Poszerzenie samoświadomości, zwłaszcza w kontekście własnych zasobów oraz ograniczeń i negatywnych stereotypów funkcjonowania w relacjach rodzinnych;
6. Nabycie i doskonalenie umiejętności wychowawczych i rodzinnych opartych na wychowaniu bez przemocy;
7. Rozwój umiejętności związanych z budowaniem relacji rodzinnych i partnerskich;
8. Pogłębienie wiedzy na temat wpływu przemocy na relacje społeczne i sposobów jej przeciwdziałania;
9. Diagnozowanie potrzeb i nabywanie umiejętności dobierania prawidłowych strategii w ich zaspokajaniu;
10. Wzmacnianie postawy odpowiedzialności wobec siebie i innych.

Celem oddziaływań psychologiczno-terapeutycznych jest udzielenie wsparcia osobom stosującym przemoc domową, które pozwoli uczestnikom tych oddziaływań powstrzymać stosowanie przemocy oraz nabyć kompetencje i samoświadomość w zakresie prawidłowego funkcjonowania w rodzinie i społeczeństwie. Stworzenie warunków do pracy terapeutycznej nad sobą dla osób stosujących przemoc domową może stanowić istotny czynnik przeciwdziałania przemocy domowej.

Realizatorzy programu

Zgodnie z art. 6 ust. 4 pkt 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej opracowanie i realizacja programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową należy do zadań zleconych z administracji rządowej realizowanych przez powiat. Powiat może zlecić realizację tego zadania w trybie przewidzianym w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie podmiotom wymienionym w art. 3 tej ustawy.

Kwalifikacje kadry prowadzącej działania w ramach programu

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 23 czerwca 2023 r. w sprawie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wymagań kwalifikacyjnych wobec osób prowadzących te programy, zajęcia w ramach programu powinny być prowadzone przez osoby:

1. posiadające wykształcenie wyższe na kierunku pedagogika lub resocjalizacja, uzupełnione studiami podyplomowymi w zakresie psychologii, lub
2. posiadający tytuł zawodowy magistra na kierunku psychologia lub pedagogika lub resocjalizacja (uzupełnione studiami podyplomowymi w zakresie psychologii),
3. będące terapeutami lub psychoterapeutami,
4. posiadające udokumentowane prowadzenie co najmniej pięciu edycji programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową.

Ponadto, osoby te powinny mieć udokumentowany co najmniej 3-letni staż pracy w instytucjach lub innych podmiotach realizujących zadania na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej.

Według Rozporządzenia programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową mogą również prowadzić osoby posiadające udokumentowane prowadzenie co najmniej pięciu edycji programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową.

Realizator programu odpowiada za zatrudnienie do prowadzenia programu psychologiczno – terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową osób o wymaganych kwalifikacjach i powinien posiadać dokumentację potwierdzającą kwalifikacje tych osób.

Miejsce realizacji programu

Wskazaniem jest, aby program psychologiczno-terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową był realizowany w miejscu, w którym nie udziela się pomocy osobom doznającym przemocy. Jednakże w przypadku, kiedy realizacja programu odbywa się w miejscu, gdzie udzielana jest także pomoc osobom dotkniętym przemocą domową, bezwzględnie należy zadbać o bezpieczeństwo tych osób. Rekomenduje się, aby realizatorzy programu zapewnili osobom doznającym przemocy możliwość swobodnego poruszania się bez styczności z osobami stosującymi przemoc domową. Wskazaniem jest również, aby program psychologiczno-terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową był realizowany w czasie kiedy nie jest udzielana pomoc osobom dotkniętym przemocą domową.

Kwalifikacja uczestników do programu

Rekomenduje się, by program psychologiczno-terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową był adresowany do osób, które skorzystały już z innych wstępnych form pomocy (program korekcyjno – edukacyjny, wsparcie psychologiczne, własna terapia). Program psychologiczno – terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową z uwagi na dobór uczestników, formę prowadzenia

oraz treści teoretyczne, powinien być poszerzeniem rozpoczętego już procesu zmiany i wskazać uczestnikowi ewentualne kierunki dalszej pracy, które będą stanowić dokończenie dalszego procesu zmiany.

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy domowej wskazuje, że do udziału w programie psychologiczno-terapeutycznym dla osób stosujących przemoc domową kieruje zespół interdyscyplinarny na ds. przeciwdziałania przemocy domowej na wniosek grupy diagnostyczno – pomocowej. Osoba skierowana przez zespół interdyscyplinarny do udziału w programie jest zobowiązana:

1) zgłosić się do uczestnictwa w programie psychologiczno – terapeutycznym dla osób stosujących przemoc domową,

2) dostarczyć grupie diagnostyczno – pomocowej zaświadczenie o zgłoszeniu się do uczestnictwa w programie psychologiczno-terapeutycznym dla osób stosujących przemoc domową, w terminach określonych w przepisach ustawy;

3) ukończyć program psychologiczno – terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową w terminach określonych przez podmiot realizujący program;

4) dostarczyć grupie diagnostyczno-pomocowej zaświadczenie o ukończeniu programu psychologiczno – terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową.

Istnieje także możliwość, żeby osoby stosujące przemoc domową same zgłaszały się do udziału w programie. Program psychologiczno-terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową jest adresowany do pełnoletnich osób, które co do zasady ukończyły zajęcia w programie korekcyjno-edukacyjnym dla osób stosujących przemoc. Do programu mogą także zostać zrekrutowane osoby, które biorą udział w zajęciach korekcyjno – edukacyjnych (w końcowym etapie realizacji tych zajęć) i z diagnozy dokonanej przez realizatora programu korekcyjno – edukacyjnego wynika wskazanie, a ze strony uczestnika gotowość do dalszej pogłębionej pracy.

Do programu psychologiczno – terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową mogą zostać także wyjątkowo zakwalifikowane osoby, które nie uczestniczyły w programie korekcyjno – edukacyjnym, ale prezentują dużą świadomość i motywację do pracy nad rozwojem własnego funkcjonowania w relacjach rodzinnych, które jest wynikiem ich kontaktów z innymi specjalistami (terapeutami, psychoterapeutami i innymi). Uczestnikami programu mogą być osoby uzależnione od alkoholu lub innych substancji psychoaktywnych po zakończonym programie psychoterapii uzależnień. W wyjątkowych sytuacjach uczestnikami mogą być osoby, które są w trakcie psychoterapii uzależnień, ale w opinii psychoterapeuty prowadzącego wskazują dużą motywację do pracy nad sobą i wykazują się wystarczającą samokontrolą stosowania substancji psychoaktywnych, aby móc uczestniczyć w programie.

Opinię prowadzącego psychoterapeuty uzależnień, w której będzie jasno wskazane, że uczestnik może uczestniczyć w programie psychologiczno – terapeutycznego, będąc jednocześnie w psychoterapii uzależnień, uczestnik powinien przedstawić na piśmie realizatorowi programu, który ostatecznie podejmie decyzję o jego zakwalifikowaniu.

Rekomenduje się, aby rekrutacja do programu psychologiczno – terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową prowadzona była w oparciu o działania informacyjne zawierające informacje o możliwościach skorzystania z programu, jego istocie, miejscu i sposobie realizacji, itp. Powyższe informacje mogą być rozpowszechniane w postaci ogłoszeń na stronach internetowych instytucji udzielających pomocy, broszur, ulotek, plakatów umieszczanych w miejscach publicznych (np. instytucjach użyteczności publicznej, jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej, jednostkach wymiaru sprawiedliwości,

instytucjach udzielania pomocy medycznej, prawnej, szkołach i instytucjach oświatowych itp.), kampanii społecznych i informacyjnych. Informacje o uruchomieniu programu psychologiczno – terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową powinny także zostać przekazane bezpośrednio do instytucji działających w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej m.in.: sądów, prokuratury, policji, powiatowych centrów pomocy rodzinie, ośrodków pomocy społecznej, zespołów interdyscyplinarnych, zakładów karnych, aresztów śledczych, itp. aby mogły udzielać informacji osobom stosującym przemoc domową.

Realizacja programu

Założenia i sposób realizacji programu powinny być dostosowane do indywidualnych potrzeb uczestników, uwzględniając ich historię, stan psychiczny oraz stopień zaawansowania w stosowaniu przemocy, dlatego bardzo istotnym elementem jest dokonanie diagnozy potrzeb uczestnika, którą przeprowadzają prowadzący zajęcia z każdym uczestnikiem indywidualnie przed rozpoczęciem programu psychologiczno – terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową. Na podstawie przeprowadzonej diagnozy osoba prowadząca zajęcia decyduje o ostatecznej formie wsparcia dla uczestnika. Dopasowanie formy pracy może przyczynić się do większej motywacji do pracy nad sobą uczestnika programu, a także zwiększyć skuteczność pracy terapeutycznej. Podczas spotkania indywidualnego powinien zostać zawarty kontrakt terapeutyczny, który będzie zawierał między innymi informacje o zasadach i regułach, które należy przestrzegać, zgodę uczestnika na udział w programie, warunki ukończenia oraz okoliczności, które mogą wykluczyć z udziału w programie.

Zajęcia powinny być dopasowane do potrzeb uczestnika programu. Zakłada się, że będą one prowadzone zarówno w formie indywidualnych jak i grupowych spotkań. Rekomenduje się, aby łączny czas trwania programu wynosił nie więcej niż 30 godzin, w tym nie mniej niż 20 godzin spotkań grupowych i nie mniej niż 2 godziny spotkań indywidualnych. W wyjątkowych sytuacjach, w związku z diagnozą indywidualną uczestnika, możliwe jest zwiększenie ilości godzin indywidualnych, a zmniejszenie spotkań grupowych. O ostatecznej formie i ilości godzin spotkań indywidualnych i grupowych decyduje osoba prowadząca zajęcia wraz z uczestnikiem.

Uczestnik może otrzymać zaświadczenie, że rozpoczął udział w programie po przeprowadzeniu diagnozy i ustaleniu indywidualnego planu pracy oraz podpisaniu kontraktu. Zaświadczenie o ukończeniu programu wydaje się osobom stosującym przemoc domową, które uczestniczyły w minimum 75% zajęć indywidualnych i grupowych przewidzianych w programie. Zaświadczenia takie wydaje się według wzoru zgodnego z *Rozporządzeniem z dnia 20 czerwca 2023 roku w sprawie wzoru zaświadczenia o zgłoszeniu się do udziału w programach korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową lub w programach psychologiczno – terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wzoru zaświadczenia o ukończeniu tych programów*, a także wzorów pouczeń w związku z uczestnictwem osób stosujących przemoc domową w tych programach.

Zawartość merytoryczna i szczegółowe treści oraz sposób realizacji programu wynikać będą z przyjętej przez autorów/realizatorów koncepcji teoretycznej, jednak wskazane jest, aby uwzględniane były następujące obszary tematyczne:

1. integracja, budowanie bezpieczeństwa w grupie (w przypadku realizacji programu w formie pracy grupowej),
2. edukacja w zakresie podstawowym dotyczącym zjawiska przemocy domowej (szczególnie dla osób, które nie uczestniczyły w zajęciach programu korekcyjno – edukacyjnego),
3. komunikacja w relacji, style komunikacji bez przemocy,
4. rola emocji w relacji, umiejętność wyrażania emocji w sposób konstruktywny i bezpieczny dla siebie i innych,
5. poznawanie osobistych blokad, zasobów mających wpływ na funkcjonowanie w relacjach,
6. wyznaczanie kierunków rozwoju osobistego – strategia własnych działań uczestników programu,
7. umiejętność rozpoznawania potrzeb własnych uczestników i potrzeb innych i budowanie strategii ich zaspokajania w sposób konstruktywny.

Zajęcia w ramach programu powinny składać się różnych metod i form pracy z uczestnikami, np. wykłady, rozmowy terapeutyczne, studium przypadku, warsztaty, ćwiczenia, dyskusje, projekcje filmów edukacyjnych, treningi umiejętności, konsultacje, poradnictwo.

Jeżeli osoba stosująca przemoc domową nie może uczestniczyć w programie w swoim powiecie m.in. z powodu zakończenia programu lub braku nowej rekrutacji, osobie tej należy udzielić informacji o innych miejscach, w których realizowany jest program psychologiczno-terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową, w którym może wziąć udział.

Dokumentacja z realizacji programu

Program psychologiczno – terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową powinien zostać opracowany w formie pisemnej i jako osobny dokument, stanowić integralną część pozostałych programów realizowanych w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.

Dokumentacja z realizacji programu powinna zawierać następujące elementy:

1. plan zawierający terminy i czas poszczególnych spotkań wraz z tematyką zajęć,
2. kontrakt podpisany przez uczestników, w którym zawarte będą zasady ogólne uczestnictwa w programie,
3. karty ze sformułowaną diagnozą,
4. listy obecności z własnoręcznymi podpisami uczestników oraz prowadzących,
5. pisemną zgodę uczestnika na kontakt z partnerami i instytucjami (zgodnie z ustawą z dnia 10 maja 2018 roku o ochronie danych osobowych (Dz. Ustaw z 2018, poz. 1000) oraz zgodnie z Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r.),
6. zaświadczenie o ukończeniu udziału w programie lub sprawozdania z udziału w zajęciach (w przypadku nieukończenia udziału w programie),
7. notatki, protokoły lub inne dokumenty potwierdzające,
8. dokument z wnioskami po dokonanej ewaluacji programu,
9. faktury oraz inne dokumenty potwierdzające wydatkowanie środków,
10. dokumenty potwierdzające kwalifikacje i staż pracy prowadzących program,

i inne, w zależności od podejmowanych w programie działań.

Jeżeli realizację programu psychologiczno – terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową zlecono podmiotowi niepublicznemu, dokumentacja stworzona w trakcie realizacji zadania – po jego zakończeniu winna znajdować się w siedzibie zlecającego.

Zasady finansowania programu

Art. 6 ust. 4 pkt 5 Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej wskazuje, że realizacja programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową jest zadaniem z zakresu administracji rządowej (realizowanym przez powiat), a środki na jego wykonanie zapewnia budżet państwa.

Monitorowanie i ewaluacja programu

Monitorowanie i ewaluacja programu są kluczowymi elementami zapewniającymi jego skuteczność. Głównym celem monitorowania i ewaluacji programu jest analiza zmian zachowań jakich dokonały osoby stosujące przemoc domową. Dlatego zalecane jest, aby monitorowanie tych zmian odbywało się przez 3 lata od ukończenia programu. Sposób monitorowania zmiany zachowań oraz ich trwałości określają realizatorzy programu. Rekomenduje się opracowanie ankiet ewaluacyjnych, które pozwolą w sposób zunifikowany na ewaluację programu. Kolejnym celem monitorowania programu jest analiza poziomu realizacji założeń programu pod względem formalnym – ram czasowych, podziału na pracę indywidualną i grupową oraz liczbę osób, które ukończyły program.

Monitorowanie programu psychologiczno – terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową pozwala także wskazać obszary, w których program należy zmodyfikować, poprawić, czy też dostosować do aktualnych warunków panujących w danym powiecie lub gminie. Dlatego niezbędna jest też współpraca realizatorów programu z innymi instytucjami, w których prowadzone są programy przeciwdziałania przemocy domowej.

Niezwykle ważnym elementem pracy osób realizujących program jest poddawanie swojej pracy regularnej superwizji. Ma ona na celu dbałość o wysoką jakość programu, a także przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu osób realizujących program.